

ŘEDITEL STRÁŽNICKÉHO VELKOSTATKU MAX HRDLICZKA

Gustav Novotný, Historický ústav AV ČR, Brno

Max Hrdliczka (1865–?1961) patří k nejlepším lesníkům na Moravě v období od devadesátých let devatenáctého do čtyřicátých let dvacátého století. Po předvzdělání vystudoval německou lesnickou školu v Sovinci na severní Moravě. Působil jako lesník na velkostatcích Křtiny u Brna a Rájec nad Svitavou, krátce řídil s bratrem závod na impregnaci dřeva v Bystřici pod Hostýnem. V letech 1901 až 1943 Hrdliczka pracoval úspěšně jako lesmistr a pak jako ředitel velkostatku Strážnice (Strassnitz).

Maxmilián nebo Max Hrdliczka (též Hrdliczka či Hrdličzka) se narodil dne 6. června 1865 na zámku v malé obci Moravec u Křižanova čp. 1 v tehdejším politickém okrese Nové Město na Moravě. Dne 8. června 1865 byl pokřtěn jmény Maxmilian Marya Theodor. Jako jeho otec byl uveden Peter Hrdliczka, ředitel u říšského svobodného pána Gabriela Gudena a manželský syn zemřelého Karla Hrdliczky, vrchního v Geyersbergu u Kremsu,¹ a Aloisie rozené Křížové, dcery Johanna Kříže, zplnomocněnce hraběte Sternberga. Jako Maxova matka byla zaznamenána Emilie, manželská dcera zemřelého Franze Grebnera, zplnomocněnce svobodného pána z Dalbergu,² a Heleny rozené Gärgenové, dcery MUDr. Bruno Gärgena, lékaře v Döblingu u Vídně.³

V roce 1865 byl Peter Hrdliczka sedmačtyřicetiletý a jeho paní dvaatřicetiletá. Jejich syn Max měl čtyři starší bratry a mladšího bratra a sestru.⁴ V Moravci Hrdliczka starší působil jako ředitel rozlohou nevelkého alodního, čili nesvěřenského nebo svobodného velkostatku Moravec s Mitrovem nejméně do roku 1896, a tak i do svých osmadesátí (!) let. Jeho zaměstnavatelem byl již zmíněný šlechtic Gabriel Gudenus, c. k. poručík v záloze.⁵ K létům 1884, 1893 a 1896 schematismy uváděly: „Peter Hrdliczka, Güter-Direktor und Besitzer des goldenen Verdienstkreuzes mit der Krone, derzeit in Wien, Weissgärber, Pragerstrasse Nr. 2.“⁶ Od roku 1884 stejné schematismy vykazovaly podrobnosti o rozloze jednotlivých kultur, zaměstnancích velkostatku a o tamním zemědělském průmyslu.⁷

Max Hrdliczka navštěvoval nám neznámé školy:⁸ obecnou a pět tříd nižší střední. Pak vykonal předepsanou dvouletou lesnickou praxi opět na nám neznámém místě v Dolních Rakousích (?v Geyersbergu). K roku 1880 je ve sčítacím operátu zmiňován jako lesní pomocník ve službě na neuvedeném místě a byl stále posuzován jako trvale přítomný v Moravci čp. 1. V roce 1884 Hrdliczka absolvoval prestižní německou spolkovou lesnickou školu v Sovinci na severní Moravě.⁹ Po dobu dvouletého studia – 1882/83 a 1883/84 – na něho jistě výrazně působil pětice mužů – ředitel školy Augustin Buchmayer, známý a zkušený lesník,¹⁰ dále její učitelé P. Dominik Škaruda, později farář v Dobroměřicích, Hermann Ludwig, později lesní rada v Olomouci, Max Morawek, později c. k. profesor na vyšší reálce v Olomouci, a sovinecký lesní Johann Fleicher.¹¹

Po studiu si Max Hrdliczka odbyl svou vojenskou povinnost. O její délce a o místě konání nemáme žádné informace. Po této prezenční službě ho zaměstnala jako adjunkta mapování správa velkostatku Křtiny, nevelkého, převážně lesního celku severně od Brna.¹² Po čtyři roky ho tam měl učit a vést Karel Adler,¹³ lesmistr a pozdější knížecí lichtenštejnský lesní rada a lesní ředitel, a to jistě ve spolupráci s tamními třemi revírními lesními a s pěti lesními adjunkty. Adler se prosadil nejen jako lesník, ale i jako vynikající lovecký kynolog přinejmenším středoevropského věhlasu.

Podle dobového schematismu k roku 1884 na křtinském velkostatku ani Karel Adler ani Max Hrdliczka prozatím nepracovali. Adler tehdy bydlel v Brně a působil jako nadlesní na velkostatku Tišnov. Nemůžeme doložit jejich společné zaměstnání, poněvadž následující

schematismy z mezidobí 1884 až 1893 nemáme po ruce. Z pozdější doby se dozvídáme, že se Hrdliczka věnoval s úspěchem i myslivosti a kynologii.¹⁴ Jistě správně tušíme, že mu poznatky z obou oborů poskytl Adler a to buď bezděčně, nebo zcela záměrnou několikaletou výchovou od roku 1886. Adler je uváděn jako lesní a velkostatkový ředitel ve Křtinách až k roku 1893, čili v době, kdy tam Hrdliczka už dávno nebyl.¹⁵

Max Hrdliczka vystoupil ze služby u šlechtice Mořice Teubera ve Křtinách – aniž tušíme důvod – a dal se zřejmě v roce 1889 či 1890 zaměstnat na nedalekém významném velkostatku Rájec nad Svitavou starohrabat a knížat Salmů-Reifferscheidtů.¹⁶ Měl tam získat nejprve postavení lesního referenta a již po roce, v roce ?1890, čili ve svých pětadvaceti letech dokonce titul lesmistra.¹⁷ Některé dobové podklady však zveřejnily skutečnost jinou. K roku 1893 uvedly Hrdliczku mezi úředníky na zcela samostatném Lesním úřadě v Rájci nad Svitavou nikoliv jako lesmistra, ale jako lesního disponenta a vedoucího lesního (Forstdisponent und Forstamtsleiter in Raitz). Tam s ním spolupracovali čtyři podřízení: kontrolující nadlesní a statkový geometr v jedné osobě, dále vedoucí lesní účetní, adjunkti mapování a lesního úřadu. V polesí Rájec působili revírní správce a mladší či nižší lesní (Unterförster), v polesí Sloup revírní správce, revírní lesní a dva mladší lesní, v polesí Holštýn-Ostrov dva revírní správce a lesní adjunkt, v polesí Obora (Jedovnice-Senetářov) tíž lesní úředníci, v polesí Hořice revírní správce, revírní lesní a mladší lesní, v polesí Blansko nadlesní a mladší lesní a konečně v polesí Punkevní údolí jen revírní lesní. K podřízeným těchto úředníků patřili ještě jeden lesní strážce, třicet hajných a dozorců a tři dozorcí zřejmě v polesí Obora. Továrnu na dřevěné zboží s parním pohonem v Rájci měl tehdy pronajatu David Drucker z Brna.

Jako lesmistr v Rájci je Max Hrdliczka zaznamenán teprve k roku 1896. Stal se jím tedy někdy mezi léty 1893 a 1896. K roku 1896 s ním spolupracoval velký kolektiv podřízených na lesním úřadě a v provozu v počtu nejméně čtyřicet a později šedesát lesníků. Na lesním úřadě Hrdliczka řídil kontrolujícího revírního lesního, mladšího lesního a účetního lesního úřadu v jedné osobě, mladšího lesního, adjunkta lesního úřadu a dva lesní adjunkty; v osmi polesích spravujících lesy o celkové rozloze více než 11 230 hektarů byli zaměstnáni: v polesí Rájec revírní správce, mladší lesní a lesní adjunkt, v polesí Sloup revírní správce a mladší lesní, v polesí Molenburk revírní správce, v polesí Holštýn revírní správce a lesní adjunkt, v polesí Ostrov tíž lesní úředníci, v polesí Obora revírní správce, revírní lesní a lesní adjunkt, v polesí Blansko nadlesní a revírní lesní, v rozlohou největším polesí Hořice revírní správce, mladší lesní a lesní adjunkt a v polesí Punkevní údolí stále jen revírní lesní. Do lesního personálu byli tehdy počítáni ještě dva lesní strážci, jednadvacet hajných, osm dozorců lesních a tři zřejmě v polesí Obora. K roku 1899 měl Hrdliczka k ruce lesního kontrolora, účetního lesního úřadu, mladšího lesního, adjunkta mapování Richarda Haschkeho,¹⁸ adjunkta lesního úřadu a vedoucího impregnačního závodu a adjunkta lesního úřadu. Pod tento úřad spadalo devět stejných polesí jako v roce 1896, kde působili další lesní úředníci a jejich podřízení v počtu nejméně jednapadesát osob.¹⁹

Na velkostatku Rájec nad Svitavou Max Hrdliczka nalezl bohaté pole činnosti a zanechal tam trvalé stopy. Například dal zřídit impregnační závod podle Boucherieho metody,²⁰ aby lépe zužitkoval dříví z lesů velkostatku. Jistě se jednalo o režijní impregnační závod v Rájci, který zpracovával dříví především na telegrafní sloupy a který poprvé zmínil schematismus k roku 1896.

Po vystoupení ze služby v Rájci nad Svitavou se Max Hrdliczka měl postarat o vznik vlastního impregnačního závodu v Bystřici pod Hostýnem, pojmenovat ho svým jménem a zařídit to, že se postupem času měl vyvinout v rozsáhlý dřevozpracující podnik světového věhlasu.²¹ Tuto závažnou informaci však opět nemůžeme potvrdit a doložit.²² Odjinud zase víme, že v tomto městečku se skoro čtyřmi tisíci v drtivé většině českými obyvateli, v němž byla již v roce 1861 založena významná Thonetova továrna na ohýbaný nábytek a v roce 1882 zprovozněna železnice vedoucí z Hulína, byl v roce 1901 zřízen závod na impregnaci dřeva – Impregna. Jeho majiteli měli být bratři Hrdliczkovi. V podniku dělníci přicházející

především z Rusavy pracovali na jaře, v létě a na podzim. V zimě impregnační roztok zamrzal a dělníci nacházeli obživu hlavně v lese.²³

Nakonec ještě v roce 1901 se Max Hrdliczka stal lesmistrem na strážnickém velkostatku na východní Moravě.²⁴ Zaměstnavatel svému vrcholnému správnímu a hospodařícímu úředníku ve vyšších soukromých službách a nakonec řediteli velkostatku po předchůdci Johannu Hoffmannovi nabídl příležitost předvést zvláštní schopnosti, dosud nabyté znalosti a cenné zkušenosti. Hrdliczka velkostatkáře nezklamal – za dvaactyřicetileté služby na jeho strážnickém velkostatku je také s úspěchem uplatnil.

Nejprve posudme některé číselné ukazatele o tomto významném vlastnickém celku. Substituční svěřenský velkostatek Strážnice s Velkou od roku 1903, čili za doby působení Maxe Hrdliczky charakterizovaly tyto výměry kultur (hektary):²⁵

Rok	Půda		pole ¹⁾	louky	zahrady	vinohrady	lesy	pastviny	celková výměra
	stavební	neploďná							
1903	14,20	58,27	1377,23	856,22	15,16	35,05	51,38	4 831,23	7 240 ²⁾
1912	14,20	58,27	1086,80	856,22	15,16	18,64	51,38	5157,67	7 258,34
1921	20,11	99,25	2080,24	1199,35	36,81	?	53,29	8839,53	12328,58

Ad 1) k roku 1921 „role“; ad 2) stejné údaje i k roku 1907, avšak pouze k roku 1903 je uvedeno 1,26 hektaru rybníků.

Z hrstky čísel vidíme, že nejvýznamnější kulturou strážnického velkostatku byly jednoznačně lesy, že se mezi léty 1903 až 1912 snížila výměra polí a vinohradů (a jistě i rybníků) ve prospěch lesů. Mezi léty 1912 až 1921 zaznamenáváme nárůst plochy všech kultur, zvláště výrazný opět u lesů (+3682) a u celkové výměry vlastnického celku (+5070). Tento nárůst můžeme jednoduše vysvětlit. V roce 1917 Max Hrdliczka totiž přiměl vlastníka strážnického velkostatku říšského hraběte Antonína Františka Magnise k tomu,²⁶ aby zakoupil od Pavlíny Reichenbach-Lessonitzové sousední nesevěnský velkostatek Bzenec (Bisenz).²⁷ Hrdliczka měl pak lví podíl na uskutečnění této akce a na vytvoření a na fungování tohoto celku. Bzenecký velkostatek sice nebyl tak výnosný jako strážnický, avšak poskytl Hrdliczkovi novou možnost a větší prostor k rozvinutí jeho již osvědčených schopností především ve správní a obchodní oblasti.

K roku 1902/03 jsou ze zaměstnanců velkostatku uváděni generální pověřenec či zmocněnec JUDr. Julius Pfeiffer z Vídně (Schottenbastei čís. 1), z úředníků (Beamte) ve Strážnici (Strassnitz): Max Hrdliczka, lesmistr a velkostatkový ředitel, důchodní Arnold Nossek, sklepmistr Johann Reintaler, Richard Haschke, již představený lesní geometr a kontrolor, dále lesní geometr Ernst Mortek, adjunkt lesního úřadu Alfréd Proskočil, revírní lesní Anton Mega a lesní adjunkt Otokar Dittrich; z úředníků v Radějově (Radiow): revírní lesní Josef Nesveda a lesní adjunkt Ivan Kammermayer; z úředníků ve Velké (Welka): revírní lesní Josef Urx a lesní adjunkt Franz Zapletal.²⁸ Výčet úředníků uzavřel zámecký zahradník Franz Špaček. Ekonomii velkostatku si v letech 1902/03 až 1911/12 propachtovali: firma „Rohatetz-Bisenzer Zuckerfabriken Rudolf Auspitz & Comp.“ a nájemce Haas z Velké.

K roku 1906/07 jsou představeni stejný zmocněnec, lesmistr, důchodní, sklepmistr a zámecký zahradník a tito další úředníci ve Strážnici: lesní kontrolor Josef Nesveda, adjunkt lesního úřadu Karl Schornböck a Ferdinand Nemetz (?Němec), revírní lesní Richard Haschke, lesní adjunkt Max Grabner, úředníci v Radějově: revírní lesní Alfréd Proskočil a lesní adjunkt Edwin Bittmann, úředníci ve Velké: lesní správce Josef Urx a lesní adjunkt Arnold Kolb. K roku 1911/12 jsou ve Strážnici zaznamenáni stejný zmocněnec, který tentokrát uvedl adresu Vídeň, Maria-Theresiastrasse čís. 30, stejný ředitel velkostatku Max Hrdliczka, jenž byl jmenován c. k. lesním radou někdy ve druhé polovině roku 1907, dále stejný důchodní, sklepmistr, lesní kontrolor a zámecký zahradník, potom i účetní nebo písařka, čili kontoristka, Helena Nesvedová, adjunkt lesního úřadu Arnold Kolb, adjunkt mapování

Edwin Bittmann, lesní správce Karl Schornböck, lesní adjunkt Viktor Semsch, z úředníků v Radějově: revírní vedoucí Heinrich Krebs a lesní adjunkt Antonín Mikeš a z úředníků ve Velké: lesní správce Josef Urx a lesní adjunkt Richard Ganz.²⁹

K roku 1921 je vykázáno toto úřednictvo: ve Strážnici lesní rada a ředitel velkostatků Max „Hrdlička“, správce statku Richard Haschke, kontrolující nadlesní Josef Nesveda, hlavní pokladník Arnold Nossek, důchodní Karel Muck, tajemník při ředitelství Max Grabner, kontoristky Štěpánka Domanská a Anna Nossková, dále ještě nadlesní Antonín Mikeš, lesní adjunkt Viktor Semsch a Heřman Biehal (?Běhal), hospodářský neboli zemědělský adjunkt Heřman Parsch a zámecký zahradník František Špaček; v Bzenci jsou zaznamenáni nadlesní Karel Schornböck, lesní kontrolor Jan Stéc a účetní Kajetán Tarisch; v Radějově nadlesní Jindřich Krebs; ve Velké nadlesní Edwin Bittmann, hospodářský správce Čeněk Šlahůnek a strojník a dílovedoucí parní cihelny František Janda; ve Vracově lesní Rudolf Schimann a konečně v Soboňkách u Rohatce lesní Oskar Bartoš. Kromě úředníků tehdy ve službách velkostatku pracovalo jednačtyřicet lesních a jen čtyři zemědělstí zřízenci.

Spojený velkostatek Strážnice–Bzenec vykázal před zahájením prvního období provádění meziválečné pozemkové reformy rozlohu bezmála 12 329 hektarů (viz přehled). Za zmíněné reformy, které podléhala celá výměra velkostatku, z ní bylo rozparcelováno 2 097,5 hektarů, tedy půda několika dvorů. Zbytkovým statkům bylo tehdy přiděleno 306,5 hektaru a obci Rohatec jednačtyřicet a půl hektaru. Ze záboru bylo propuštěno na základě tří paragrafů 3a, 11 a 20 záborového zákona 338,5 hektaru veškeré půdy. Těsně před polovinou třicátých let dvacátého století však v záboru nadále zůstalo takřka 9 544,6 hektaru veškeré půdy. Úhrn celkové výměry velkostatku činil něco málo více než 9 893 hektary, z toho role, louky a zahrady skoro 953 hektary a k tomu lesy dohromady s pastvinami, rybníky, neplodnou a se stavební půdou přibližně 8 940 hektarů. V režii velkostatku zůstaly po provedené pozemkové reformě dvory Kněždub (dvě stě třináct a půl hektaru) a Velká (bezmála jednašedesát hektarů), dvůr Strážnice (šedesát a půl hektaru) byl propachtován hodonínskému cukrovaru. Dvůr Vracov byl rozdělen či rozparcelován celý. Z dalších bývalých dvorů byly vytvořeny čtyři zbytkové statky: Bzenec (sto tři hektary, Ing. L. Dedek), Háj (třiačadesát a půl hektaru, F. a M. Vůjtovi), Rohatec (osmapadesát a půl hektaru, R. a B. Zachovi) a Sudoměřice (jednapadesát a půl hektaru, E. a J. Němečkovi).³⁰ Přídělová cena půdy byla stanovena podle Rudolfa Lustiga od tří tisíc do osmi tisíc pěti set tehdejších korun, podle Jana Voženílka od dvou tisíc pěti set do dvanácti tisíc korun.³¹

Na území velkostatku se centra podnikání nacházela ve Velké, kde vyvíjely činnost strojní nebo též parní cihelna, vodní mlýn, pila a zemědělský lihovar, a ve Strážnici, kde byla v provozu takzvaná ruční či rukodělná cihelna, pivovar a parní mlýn. S výjimkou obou mlýnů se jednalo o režijní provozy a při meziválečné pozemkové reformě všechny byly propuštěny velkostatkáři Magnisovi ze záboru, stejně jako strážnický zámek. Velkostatek uplatňoval na trhu kromě cihel a lihu široký sortiment dříví: užitkové tvrdé a měkké, k tomu i palivové a řezivo; dále zpeněžoval i pšenici, ječmen, žito, luštěniny, brambory, mléko a „dobytek“.

Posudme nyní jednu zvláštnost z doby provádění pozemkové reformy týkající se odvětví lesního hospodářství na strážnickém velkostatku:

Hospodářská jednotka: Lesní hospodářství. Vý- měra půdy v ha		Drobný příděl					Poznámka
		v obci ¹⁾	o výměře půdy v ha		Počtu na- byvatelů	na jednoho nabyvatele průměrně v ha	
			z.	v.			
Zeměděl- ské (z.)	Veškeré (v.)						
374,50	9 291,50	Kněždub	10,00	10,00	12	0,86	Přídělová cena za hektar půdy od 3 000 do 7 500 Kč. V zá- boru zůstává 238,50 ha ze- mědělské půdy a 9 137,50 veš- keré půdy.
Vlastníku propuštěna ze záboru výměra 33,00 47,00		Petrov	28,00	29,00	56	0,54	
		Ratiškovice	19,00	19,50	65	0,40	
Úhrnem velkostatek		Rohatec	16,00	17,00	45	0,69	
3 320,40	12 332,58	Sudoměřice	5,00	5,50	5	0,94	
		Vacenovice	15,00	15,50	55	0,47	
		Zvolenov	10,00	10,00	25	0,59	
		Úhrn 7 obcí	103,0	106,5	263	0,40	

Ad 1) pouze zemědělská (čili nikoliv i stavební) půda.³²

V přehledu vyčteme, že z celkové rozlohy lesního hospodářství bylo vlastníku velkostatku propuštěno ze záboru jen necelých padesát hektarů (!) a v záboru zůstávalo hodně přes devět tisíc hektarů lesů. V celkem sedmi obcích bylo za pozemkové reformy přiděleno přes stovku hektarů půdy více než dvěma stům šedesáti příjemcům za nemalé částky peněz. Jistě nejsme daleko od pravdy, když soudíme, že se jednalo o louky či pastviny, o něž měli největší zájem nejen zemědělci v Petrově u Strážnice, ale i v dalších obcích s minimem lesů. O jakékoliv účasti Maxe Hrdliczky na zemědělské či lesní části pozemkové reformy na strážnickém velkostatku nemáme žádné informace.

Na počátku třicátých let bylo uváděno šest polesí a to Strážnice, Radějov, Velká, Bzenec, Bažantnice a Vracov.³³ V porostech lesní personál vykázal tyto převládající dřeviny: v po-
lesích Bzenec, Bažantnice a Vracov borovici a smrk a ve zbývajících třech dub, buk, jasan,
smrk, borovici a modřín. Dále odhadl roční etát velkostatkových lesů přibližně na třicet
tisíc metrů krychlových.³⁴

Již jsme poukázali na skutečnost, že nejvýznamnější kulturou strážnického velkostatku
byly lesy. Kvůli nim jejich vlastník Magnis povolal k sobě do služby excelentního lesníka
Maxe Hrdliczku, zakoupil velkostatek Bzenec a zaměstnával především lesní personál.
Chceme-li nyní sledovat Hrdliczkovo působení v oboru lesního hospodářství v rámci
velkostatku, o němž se ví bohužel jen velmi málo, musíme se nejprve zmínit o tamních
lesích a o jejich obhospodařování již od poloviny devatenáctého století, poněvadž lesnictví
pracuje s „výrobní“ dobou zhruba sto let a Hrdliczka toto bohatství hned po roce 1900
převzal a dále zveleboval. Ve všech svěřených lesích – „skvostech“, jak říkal – v rovinném,
středním a v horském pásmu s podřízeným personálem vzorně hospodařil a beze zbytku
využil výhodné přírůstové poměry a „proměnlivost lesního charakteru“ od lužního lesa
při řece Moravě až k vysokým polohám okolo tisíce metrů nad mořem a proslul i zdařilým
zmazením listnáčů.³⁵

O stavu lesů v dávné minulosti poskytují jen kusé informace urbáře a odhady velkostatků
či lesů.³⁶ První zařízení (těž systemizace, taxace, osnovy) lesů byly pořizovány až od druhé
poloviny osmnáctého století a hlavně teprve později. První zařízení strážnických lesů čle-
něných na osm polesí vypracoval v letech 1800 až 1801 Jan L. Knappe, lesmistr v Bruntále.

Elaboráty („Forstgrundbücher“) se však zachovaly jen pro pět polesí a z této náročné činnosti nevyšla ani hospodářská mapa ani popis porostů.³⁷ První skutečný a dodnes bohužel nedochovaný zařizovací elaborát pro strážnické lesy zpracoval v roce 1846 lesmistr Jiří Obora na příkaz Jana Hirsche, hospodářského rady a ředitele velkostatku. Obora, který se ujal správy tamních lesů v roce 1841,³⁸ si vzal za podklad svého mapování stabilní katastr z roku 1827, používal katastr protokolů („Katastral-Vermessungs-Protokoll“) a stanovil výměru pro každé polesí. Dal však provést i měření detailu. Během této zdlouhavé a nelehké činnosti popsal porosty podle věku, zakmenění, druhu, půdy, vzrůstu a poměru smíšená a všechny zakreslil s pomocníky do map. Hirsch si přál, aby nové zařízení bralo zřetel na pěstování co největšího množství stavebního dříví v lesích pahorkatin a palivového dříví v lužních lesích. Mimo jiné proto Obora vytvořil sedm hospodářských skupin s obmýtní dobou deset až sto let. Před polovinou devatenáctého století vypadaly takto:³⁹

Hospodářská skupina	Obmýtní doba	Výměra v jitrech ⁴⁰	Lokalita
1 pařezina	10	75,8	část Rohatec, část Petrov
2 pařezina	30	1 102,4	část Strážnice, část Radějov, část Kněždub, Bažantnice
3 střední les	40	1 678,7	část Strážnice, část Petrov, část Rohatec
4 vysoký les (sosna)	50	94,7	část Rohatec
5 střední les	60	567,5	část Velká
6 vysoký les	70	2 133,7	část Radějov, část Kněždub
7 vysoký les	100	2 753	část Velká, Velká-Zadní les, Nová Lhota

Z přehledu je patrné, že nejvýznamnější a pak i nejcennější hospodářskou skupinou a zároveň na největší ploše se stala skupina poslední s obmýtní dobou sto let. Stejný lesník vyhotovil další zařizovací elaborát („Forstbetriebs-Regulierung“) již v roce 1867. V něm své předchozí dílo označil za nevyhovující a dokonce ho odmítl. Podstatou jeho nového zařízení byla vlastně kombinovaná staťová metoda („Fachwerk“), kdy byla v jednotlivých periodách směrodatná pouze plocha. Dnes víme, že metodě a zařízení chybělo vhodné rozdělení lesa a postup sečí („Schlagordnung“). Zařizovací elaborát vykazoval stav lesů velkostatku rozdělených tehdy do šesti polesí takto:⁴¹

Polesí	jiter				celkem
	porosty	holiny	remízy	ostatní	
a) Strážnice – lužní	1 117,89	---	8,14	63,49	1 194,37
				4,85	
b) Strážnice – Doubravka	61,0	---	---	1,17	62,17
Rohatec – lužní	437,53	99,33	39,57	13,38	593,35
				3,54	
Radějov – horský	1 612,97	84,78	---	39,18	1 745,37
				8,44	
Kněždub – horský	1 221,76	25,05	0,66	18,49	1 267,55
				1,59	
Velká – horský	736,82	35,10	---	28,06	802,91
				2,93	
Nová Lhota – horský	2 520,63	75,88	---	60,13	2 656,94
				0,30	
Bažantnice	32,08	---	5,70	1,88	40,29
				0,63	
celkem v roce 1867	7 740,68	320,14	54,07	255,78	8 362,95
				22,28	
celkem v roce 1873	7 577				8 240

Největším polesím bylo novolhotecké. Žádné holiny nebyly nalezeny pouze ve dvou polesích a to Strážnice a Bažantnice, jejich poměrně vysokou rozlohu však shledáváme v polesích Rohatec a Radějov. Do nich byly zařazeny například pastviny předané obcí Radějov lesnímu hospodářství. Trať Doubravka tvořila v polesí Strážnice samostatný hospodářský celek a nešlo ji zařadit do lužního lesa. Byla porostlá dubem, habrem a daleko méně lípou. Po smýcení měla být zalesněna smrkem a částečně též modřínem. Trať obklopovala ze všech stran pole, na jedné vyvýšené rovině bylo místo určené pro zábavy. Těžba byla ponechána na vůli lesního hospodáře, což platilo i pro Bažantnici určenou pro chov bažantů a ležící v rovině a obklopenou poli.

Ukázalo se to, že lesnictví zaznamenalo v období 1846 až 1867 bouřlivý rozvoj a že není zapotřebí takového kvanta palivového dříví jako dosud. Proto lesník Jiří Obora druhy dřevin měnil a obmýtní doby zvýšil. Jejich předpis potom vypadal takto:⁴²

Polesí	obmýtní (let)					celkem jiter
	100	80	60	30	15	
a) Strážnice – lužní			741,05	376,94		1 117,99
b) Strážnice – Doubravka			61			?
Rohatec – lužní				437,53		437,53
Radějov – horské		1 190,11	422,86			1 613,97
Kněždub – horské		731,08	490,68			1 221,76
Velká	308,79		428,03			736,82
Nová Lhota	2 520,63				32,08	2 520,63
Celkem	2 829,42	1 921,19	2 143,62	814,37	32,08	7 740,48

Nový předpis preferoval obmýtní dobu sto let a to v neprospěch patnáctileté a třicetileté. Můžeme uvést několik slov rovněž o dřevinné skladbě. V polesí Strážnice rostly jako hlavní druhy jasan a topol kanadský, vtroušeně též dub, jilm, a vrba. V rohateckém polesí převládaly různé měkké dřeviny a to zvláště topol v čistých porostech nebo smíšen s jasanem, jilmem a s dubem. Radějovské polesí vykazovalo hlavně dub a habr, v daleko menším množství i buk, lípu a osiku. Lesní personál však usiloval o jiný hlavní porost. Dal tam vysazovat na velkých plochách smrk, sosnu, modřín a jivu. Polesí Kněždub charakterizovaly dub, habr a buk, v malém i osika a lípa. V nejmladších porostech se objevoval smrk a borovice, v daleko menším množství jiva a modřín. Ve veleckém polesí byl vykazován buk a habr, v mlazinách převládající smrk, jinak i lípa a osika. V novolhoteckém polesí zaujal tehdy buk ponejvíce v čistých porostech dokonce více než tři čtvrtiny plochy. Nová výsadba tam směřovala ke stejnému poměru smrku a buku.

Lesmistr Jiří Obora si přál snížit nadvládu jasanu a dubu. Soudil, že se jasan všude nehodí a že dub patří hlavně k cestám a do alejí. Zvláště se mu zamlouval topol kanadský; považoval ho za nejlepšího zástupce měkkých dřevin, za producenta výborného stavebního dřeva, které se dalo stržít za dvojnásobek oproti jasanovému. Dal si práci a vypočítal přírůst topolu. Přírůst porovnal s jasanem. Vyšlo mu toto: jasan dával při šedesátiletém turnusu sedmdesát sáhů na jitra, a tak dvě stě padesát plnometrů na hektar, topol kanadský poskytoval při třicetiletém turnusu devadesát sáhů na jitra, a tak tři sta plnometrů na hektar. Dovožoval, že topol kanadský mohl být tím pádem v obmýtní době jasanu smýcen dvakrát a že mohl poskytnout sto osmdesát sáhů na jitra, čili o sto deset sáhů více než jasan. Stěžoval si také na to, že neměl po ruce dostatek semene a sazenic jasanu a že materiál sotva stačil na zalesnění ročních pasek a poškozených starších jasanových kultur.⁴³

Zařizovací elaborát z roku 1867 uvedl rovněž poměr věkových tříd. Vycházel takto:⁴⁴

Obmýtní doba (roků)	polesí	věková třída					celkem
		I	II	III	IV	V	
100	Velká		43,30	98,74	166,75		
	N. Lhota	234,32	1 177,21	150,47	510,21	448,42	
80	Radějov	125,69	211,84	633,97	218,61		
	Kněždub	164,99	164,62	95,69	305,78		
60	Strážnice	142,66	30,68	278,10	289,61		
	Radějov	–	67	273,37	82,49		
	Kněždub	–	–	439,16	51,52		
	Velká	59,44	178,54	96,01	93,84		
30	Strážnice	105,47	69,50	201,67	–		
	Rohatec	262,84	105,37	69,32	–		

Vidíme, že nejvýznamnější položkou se stala druhá věková třída s obmýtní dobou sto let v polesí Nová Lhota a že byl tento stav jednoznačně pozitivní. Celkově lze činnost lesníka Jiřího Obory shrnout takto: ve strážnických lesích dal určit rozlohu porostní půdy, holin a remíz, zajímal se o stávající a o budoucí dřevinnou skladbu, preferoval topol kanadský, smrk, sosnu a modřín a věnoval náležitou pozornost poměru věkových tříd a zvýšení obmýtní doby.

Nové a moderní zařízení bylo provedeno podle jednotlivých polesí pod vedením lesmistra Maxe Hrdliczky až na počátku dvacátého století, čili zhruba již po pětaticeti letech od předchozí a poslední hospodářské úpravy strážnických lesů. Dodnes se bohužel dochovaly jen dva elaboráty pro polesí Strážnice a Velká: „Einrichtungs-Elaborat von Reviere Strassnitz 1901/02–1910/11“ a „Einrichtungs-Elaborat von Reviere Welka 1901/02–1910/11“. Práci na tomto velikém díle byli tehdy pověřeni již představení lesní úředníci: geometři Richard Haschke a Arnošt Mortek. Plochy znovu pečlivě měřili podle předpisů polygonální metody teodolitem: malé komplexy lesa považovali za jeden polygon, větší komplexy rozdělili podle hlavních linií na více polygonů. Po zaměření lesní odborníci označili hranice tak, že každý bod zlomu hraniční linie dali fixovat jedním nebo více hranečníky s vyrytou značkou „HS“, čili „Herrschaft Strassnitz“ a s vyrytým běžným číslem. Zaměřili i vnitřní detail buzolou s optickým měřením vzdáleností.

Zařizovací elaborát polesí Radějov z roku 1903 nebyl nalezen. Dalších několik dodnes dochovaných elaborátů vzešlo z provedených revizí zařízení po deseti letech, čili decennálních revizí, jejichž autorem byl opět Max Hrdliczka: „Revisions-Elaborat von Reviere Strassnitz 1911/12–1920/21“, „Revisions-Elaborat von Reviere Welka 1911/12–1920/21“, „Revisions-Elaborat von Reviere Radiejow 1913/22“, „Revisions-Elaborat von Reviere Strassnitz 1921/22–1930/31“, „Revisions-Elaborat von Reviere Welka 1921/22–1930/31“, „Revisions-Elaborat von Reviere Radiejow 1923–1932“ a „Revisions-Elaborat von Reviere Welka 1931/32–1940/41“. Pod tuto poslední revizi se podepsal nadlesní Antonín Mikeš. Z těchto jedinečných, německy psaných prvotních podkladů vyčteme značné množství informací o lesích strážnického velkostatku: mimo jiné o nových rozdělovacích liniích beroucích zřetel například na převládající vítr, terén, síť cest a postup sečí, o hospodářských skupinách a pěti věkových třídách, o obmýtních dobách, o zjištěných zásobách a z nich vyplývajících etátech na decennium a na rok, o předepsané těžbě mýtní, předmýtní a celkové pro tvrdé a měkké dřeviny, o skutečných těžbách užitkového a palivového dříví a klestu a o směrech této těžby. Nechybějí v nich však ani ukazatele mimo jiné o zalesňovacích výkonech, o obnovních způsobech: o prosvětlovacích sečích a o přirozeném a umělém zmlazení (včasných podsíjích a doplňovacích sadbě) světlomilnými druhy, o péči o podrost, o silných probírkách v listnatých porostech a o slabých a častějších probírkách v jehličnatých lesích. Vyčteme z nich svědectví o dřevinné skladbě (jasan, dub a topol kanadský; buk, smrk, jedle, douglaska a *Abies sitchensis*), o škodách způsobených periodickou záplavovou vodou, dále pak i suchem, mrazem, sněhem, ledovkou, větrem, okusem zvěře, pastvou hospodářských zvířat, hmyzem a člověkem atd. Na základě nich se můžeme seznámit především s předpisy o směru

zmlazování, s doporučeními budoucí dřevinné skladby (preference jasanu a dubu), s nově zakoupenými a odlesněnými pozemky, čili s přírůstků a úbytků porostní půdy, se zhoršením vodních poměrů v polesí Strážnice kvůli regulačním pracím na horním toku řeky Moravy. Neméně zajímavé jsou i zprávy o odprodeji lesní půdy v letech 1931 a 1932 obci Javorník a lesním družstvům Javorník a Velká, o dopravě a zpeněžení dříví aj.

Zařizovací elaborát **polesí Strážnice** z roku 1901 se rozepisuje mimo jiné o tom, že naděje kladené do topolu kanadského zklamaly. Například v roce 1878/79 udeřila velká zima a desetileté až patnáctileté topolové mlaziny na velkých plochách vyhynuly. Zbýlé porosty prořídly takovým způsobem, že je bylo zapotřebí pokácet. Mráz nepoškodil pouze jednotlivé topoly vtroušené do jasanových porostů. Elaborát doporučil, aby byl topol kanadský napříště používán jen jako příměs k jasanu a k dubu, u cest a u rozdělovacích linií, dále aby byl urychleně navýšen podíl dubu i na úkor jasanu, především kvůli plánované regulaci řeky Moravy.

Ve zcela rovinatém území polesí Strážnice šlo nové rozdělení považovat opět za přímočaré a nevznikly při něm ideální figury. Bylo však dbáno na to, aby úseky byly co nejširší, aby nezničily ty dosavadní a aby nepřišla nazmar ani píď dobré lesní půdy. Území rozdělené na dva díly řekou Moravou kopírovaly nové rozdělovací linie, vedly od severu k jihu a pak i od severovýchodu k jihozápadu a k jihu. Nebezpečí větru nebylo nutné uvažovat. Přesto byl brán zřetel na převládající jihozápadní vítr působící na mladé porosty. Měl se dodržovat jižní směr zmlazování. Plán byl provizorní, nepředepisoval pravidla, poněvadž se daného území měla týkat regulace řeky Moravy. Po zjištění zásob byl etát tehdy stanoven takto (plnometry):⁴⁵

Zásoba	druh těžby	etát na decennium			tj.	
		tvrdá	měkká	celkem	na rok	
102 400	mýtní	18 665	2 990	21 655	2 165	
	předmýtní	6 508	1 010	7 518	750	
	celkem	25 173	4 000	29 173	2 915	

Jiný materiál, revizní elaborát polesí Strážnice z roku 1911, konstatoval závažné zhoršení vodních poměrů kvůli regulačním pracím na horním toku řeky Moravy. Přitom regulační práce na Strážnicku dosud zahájeny nebyly. Kvůli dalším změnám vodního režimu mělo být upuštěno od zakládání jasanových porostů. Topol kanadský měl být pěstován jen jako příměs s jasanem a dubem nebo na okrajích porostů a průseků, kde dosahoval „krásného růstu a hmoty“. Elaborát zavrhl metodu ochranného, čili hnacího porostu vrby, poněvadž vedla k nestejným porostům a k mezerám v nich. Stejně dílo z roku 1911 informovalo dále o tom, že v polesí Strážnice byly nově zakoupené pozemky zaměřeny buzolou a navázány na polygonální tahy. Obmýtní doba tam byla stanovena na osmdesát let a celkový etát takto:

Zásoba	druh těžby	etát na decennium (plnometrů)			tj.	
		tvrdá	měkká	celkem	na rok	
118 506	mýtní	16 300	7 700	24 000	2 400	
	předmýtní	1 600	8 500	850	3 250	
	celkem	23 200	9 300	32 500	3 250	

V roce 1921 byla v polesí Strážnice zjištěna porostní půda na ploše takřka sedm set hektarů a zásoba 122 754 plnometry, byl tam stanoven etát na decennium ve výši 27 650 plnometrů mýtní těžby a 7 900 plnometrů předmýtní těžby, čili dohromady 35 550 plnometrů. Zároveň bylo počítáno s odlesněním na ploše bezmála pětadesát hektarů (viz dříve). Tím pádem byl na zbylé ploše o jen málo více než šest set jednadvacet hektarů se skutečnou zásobou 104 959 plnometrů stanoven roční etát pro mýtní těžbu 2 336 plnometrů a pro předmýtní těžbu pouze 726 plnometrů.

Revizní elaborát stále stejného polesí z roku 1921 popisoval již známé potíže a zhoršování vodního režimu zvláště v jasanových porostech. Ale nejenom to. Již předešlý elaborát dbal i na estetiku lesa a doporučoval pěstování dubu červeného, černého ořešáku a břízy. Pro odlesnění navrhl porosty v oddělení 38 až 40, 42, 43 a 48 na rozloze bezmála dvaadesát hektarů a k tomu ještě oddělení 27c na rozloze necelých čtyř hektarů. Z odlesněné plochy měly vzniknout louky. Nakonec bylo ve dvacátých letech skutečně odlesněno:⁴⁶

1921/22	6,65 hektaru	1 052 plnometry
1924/25 (za účelem výstavby silnice)	0,73	216,2
1925/26	14,67	3 363
1926/27	28,65	9 118
1927/28 (za účelem regulace Veličky)	?	591,5
1929/30	?dtto	385 plnometrů

Několikrát zmiňované regulační práce započaly v polesí Strážnice až v roce 1928. Kvůli nim byl odlesněn pruh o šíři šestačtyřicet metrů v odděleních 8, 20 až 22 a hráz o šíři čtrnáct metrů v oddělení 9, 15 až 18 a 20 až 22. V polesí Strážnice byly v letech 1867 až 1921 nalezeny tyto skutečné zásoby dříví (hektary a plnometry):

Rok	zalesněná plocha (ha)	tvrdé dřeviny	měkké dřeviny	celkem zásoba	normální
1867	?	46 878	20 960	67 838	?
1901	734,15	86 926	15 475	102 401	?
1911	748,49	96 272	22 234	118 506	110 804
1921	697,70	?	?	122 754	?

Z uvedených údajů vidíme, že se všechny ukazatele zvyšovaly kromě již vysvětleného poklesu zalesněné plochy a kromě menší potřeby palivového dříví. K dispozici máme i přehled věkových tříd v polesí Strážnice v letech 1901 až 1921:

Rok	hospodářská skupina	věková třída					celkem
		I	II	III	IV	V	
1901	listnatý les	173,54	183,16	202,79	53,32	32,14	644,95
	jehličnatý	–	0,76	4,29	–	84,15	89,20
1911	listnatý	126,20	218,13	222,45	61,84	3,04	631,66
	jehličnatý	116,83	–	–	–	116,83	
1921	listnatý	132,55	134,98	149,48	164,26	5,71	587,67
	jehličnatý	105,99	–	–	–	4,07	110,03

U listnatého lesa měla nejvyšší zastoupení do počátku dvacátých let třetí věková třída, potom zákonitě třída čtvrtá. Jehličnatý les v první věkové třídě měl jen nízký podíl, poněvadž se jednalo o luh. V letech 1901 až 1930 dali ve stejném polesí lesníci vytěžít (plnometry):

Decennium	užitkové dříví			celkem	z toho předmýtní těžba
	palivové	klest dříví			
1901–1910	25 763,66	9 350,62	4 095,15	39 209,43	15 689,67
1911–1920	–	–	–	33 997,01	13 173,40
1921–1930	22 544,91	20 629,50	3 206,10	47 380,51	16 105,19

Potřeba a skutečná těžba užitkového dříví a klestu klesala. Překvapuje vysoká těžba palivového dříví a podíl těžby předmýtní především v důsledku odlesnění přibližně sedmdesáti hektarů porostní půdy. Ze stejného období let 1901 až 1930 známe i údaje o zalesňování ve stále stejném polesí Strážnice:

Decennium (ks)	plocha (ha)		náklady (K a Kč)			spotřeba	
	Nové za- lesnění	vylep- šení	materiál	práce	celkem	semen	sazenic (kg)
1901-1910	203,48	294,30	20 268	2 198	22 466	3 134	1 532 525 2 270 776
1911-1920	64,74	108,67	1 052	54 256	55 308	410	304 390 931 654
1921-1930	46,12	109,10	1 700	120 600	122 300	1 620	252 160 680 341
celkem	314,34	512,07	23 020	177 054	200 074	5 164	2 089 075 3 882 771

V přehledu můžeme posoudit mimořádné zalesňovací výkony hlavně v prvním uváděném decenniu a k tomu skutečnost, že vylepšování převažovalo vždy nad novým zalesněním.⁴⁷ Celkové zastoupení dřevin v letech 1846 až 1942 shrnuje tento přehled (procenta):

Rok	jasan	vrba	dub	jilm	osika	olše	bříza	topol	orešák
1846	33	32	11	8	7	3	4	2	---
1901	56	3	12	3	---	11	10	3	2
1931	70	---	14	2	---	3	---	10	1
1942	57	---	16	2	---	6	1	16	2

Vidíme, že od počátku dvacátého století a v polesí Strážnice měl nejvyšší zastoupení podle očekávání jasan, dub a topol kanadský a že žádné zastoupení neměla například osika, jiva a lípa. (Pokračování.)

Poznámky:

- 1 Malá obec Geyersberg v politickém okrese Krems a v soudním okrese Mautern. Srov. *Allgemeines Verzeichnis der Ortsgemeinden und Ortschaften Österreichs nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1910. Nebst vollständigem alphabetischem Namensverzeichnis. Herausgegeben von der K. k. statistischen Zentralkommission.* Wien : K. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1915, s. 9.
- 2 Jednalo se jistě o Franze Grebnera, * 1791?, † 1851 Dačice, generálního plnomocníka či zmocněnce dalberských velkostatků a průkopníka řepného cukrovarnictví. Spolu s mladším bratrem Tomášem, vysokoškolsky erudovaným cukrovarnickým odborníkem, založil v roce 1829 v budově vrchnostenského pivovaru v Kostelním Vydří na velkostatku Dačice svobodného pána Karla Dalberga první řepný cukrovar moderního údobí v habsburské monarchii. Bratři dali provoz vybavit jednoduchými stroji poháněnými zvířecí a lidskou silou a dali u dvora v Kostelním Vydří pokusně pěstovat řepu. Řepy, jejíž semeno bylo kupováno v Německu, však byl nedostatek, poněvadž půda a podnebí na Dačicku se vyloženě nehodily pro pěstování této plodiny. Cukrovka byla proto nahrazována hlavně sirobem z brambor. Po zrušení výroby cukru, která byla odstěhována na jiný dalberský velkostatek Malešov, se v Kostelním Vydří nadále udržela škrobová sirobarna, likérka a octárna. Ani neúspěch v Kostelním Vydří F. Grebnera neodradil od dalšího podnikání. Hned v roce 1832 zakoupil dva domy na Dolním náměstí v Dačicích. V roce 1833 tam založil první rafinérii cukru na Moravě zpracovávající tuzemský cukr a dovážený třtinový cukr z Východní Indie a získal pro podnik zemské formální tovární oprávnění. Srov. CHYLÍK, Jindřich, *Nejstarší moravské cukrovary.* Časopis Společnosti přátel starožitností. Ústřední orgán historické vlastivědy české, 1954, roč. 62, s. 123–125.
- 3 Srov. Moravský zemský archiv v Brně (MZA), fond E 67 Matriky. Farní úřad Moravec. Matrika narozených, sv. II, oddíl pro Moravec, s. 127. Všechny osoby v této elitní rodině byly katolíky.
- 4 Peter Hrdliczka (též Hrdliczka, Hrdličzka), * 17. 11. 1818 ?Geyersberg, † ?? . Matka Emilie rozená Grebnerová, * 12. 6. 1833 Döbling či Döbling u Vídně, † ?? . Max Hrdliczka se objevuje ve sčítacích

- operátech Moravce z let 1869 a 1880. Hrdliczkovi zjištění sourozenci k roku 1880: Gustav (* 1855? Moravec, † ??, c. k. nadporučík ve službě), Leopold (* 1858? Moravec, † ??, příručí v zemědělství ve službě), Ferdinand (* 1860 ?Moravec, † ??, studující na C. k. německé vysoké škole technické v Brně), Pavel (* 1863?Moravec, † ??, v kadetním ústavu v kartouze ve [stálé] službě), Viktor (* 1867 ?Moravec, † ??, studující na gymnáziu v Brně) a Marie (* 1872 ?Moravec, † ??). Srov. Sčítací operáty Moravce z let 1869 a 1880 – písemné sdělení Mgr. Víta Křesadla, archiváře Státního okresního archivu ve Žďáře nad Sázavou, ze dne 2. prosince 2004 (zn. 665/2004).
- 5 Velkostatek získal Gabriel Gudenus (* 1795?, † 1879?) v roce 1858. Dále je uváděn hrabě Heinrich Gudenus (* 25. 12. 1839 Vídeň, † ??). Srov. HELLER, Hermann, *Mährens Männer der Gegenwart. Biographisches Lexikon. 1. Theil. Gesetzgeber und Politiker*. Brünn : nákl. vl., 1912, s. 48–49. K tomu srov. i HOSÁK, Ladislav, *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha : Společnost přátel starožitností čsl., 1938, s. 69–71 a 960; MZA, fond G 205 Rodinné písemnosti Gudenů 1836–1944 [inventář z roku 1962] a MZA, fond F 134 Velkostatek Moravec-Mitrov (1451)–1943 [inventář z roku 1960]. Ve fondu velkostatku jsou mimo jiné lesní hospodářské plány a knihy, protokoly hospodářských konferencí a zlomky registratury lesního úřadu a správy velkostatku řázené chronologicky a věcně, dále z účetního materiálu mimo jiné účty důchodní, purkrabské, lesní a lihovarnické a k tomu i stavební plány. Srov. VOLDÁN, Vladimír (red.), *Státní archiv v Brně. Průvodce po archivních fondech*. Sv. 3. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra, 1966, s. 171–173.
- 6 Srov. *Neuester Schematismus der Herrschaften, Güter und Zuckerfabriken in Mähren sowie der auf den Gütern bestehenden Bräuereien, Brennereien und sonstigen Industrien, deren Besitzer, Pächter und der dabei angestellten Beamten. Nebst einem Anhang: Besitztitel der landtäflichen Güter in Mähren. IV. Jahrgang*. Brünn : Fr. Karafiat, 1884, s. 101; *Neuester Schematismus [... in Mähren und Schlesien ... VII. Ausgabe ... Karafiat & Sohn]*, 1893, s. 127–128 (již jen Moravec), a *Neuester Schematismus*, 1896, s. 130–131. Dále srov. i SITENSKÝ, František (red.), *Hospodářský slovník naučný. Illustrovaná encyklopedie veškerého hospodářství polního, zahradního i lesního, jakož i průmyslu hospodářského 2 (Ch–M)*, 1909, s. 1208. Dále jen HSN.
- 7 Tamtéž.
- 8 Podle sdělení Mgr. Víta Křesadla záznamy o Hrdliczkově školní docházce nejsou k dispozici, poněvadž fond moravecké školy obsahuje písemnosti až od konce devatenáctého století.
- 9 Srov. Verzeichnis der in den abgelaufenen 50 Jahren absolvierten Hörer: „633. Hrdlička Max. 1865. Morawetz. Mähren. Forstmeister und Güterdirector. Strassnitz. Mähren.“ In REUSS, Hermann, *Festschrift zur Feier des 50jährigen Bestandes der mähr.-schles. höheren Forstlehranstalt Aussee – Eulenbergr – Mähr.-Weisskirchen*. Brünn: Mährisch-schlesischer Forstschulverein, 1902, s. 284–285. O škole pro výchovu lesníků na Moravě a ve Slezsku vzniklé na návrh Johanna Friedricha Bechtela, nadlesního a lesního inspektora v Bzenci, a sídlící v Úsově, Sovinci a v Hranicích na Moravě srov. REUSS, H., *Festschrift*, s. 1n.; KONŠEL, Josef (red.), *Naučný slovník lesnický 2 (M–Ž)*. Písek : Matice lesnická, 1940, s. 1708–1711 – heslo Školství lesnické; ČABART, Jan (red.), *Naučný slovník lesnický 1 (A–I)*. Praha : ČSAZV; SZN, 1959, s. 292–295 – heslo Dějiny lesnického školství; KORF, Václav, Významné výročí Střední lesnické technické školy v Hranicích. *Lesnictví*, 1977, roč. 23 (L), č. 2, s. 53–64, a NOVOTNÝ, Gustav, *Johann Friedrich Bechtel a jeho působení na velkostatku Bzenec (Ke 195. výročí narození dnes polozapomenutého lesníka)*. In: Slovácko. Společenskovední sborník pro moravsko-slovenské pomezí 37. Uherské Hradiště : Slovácké muzeum, 1995, s. 153–171.
- 10 Augustin Buchmayer, * 25. 7. 1835 Bitov u Znojma, † 8. 2. 1909 Olomouc, lesník, středoškolský učitel, redaktor, odborný spisovatel. Srov. o něm KRAETZL, Franz, *Die mährisch-schlesische Forstlehranstalt Aussee-Eulenbergr während ihres ersten Vierteljahrhunderts. Denkschrift zu der am 4. und 5. August 1877 stattgehabten Feier des 25jährigen Bestandes der Lehranstalt ...* Olmütz : Festkomité, 1877, s. 54–55; TÝŽ, Buchmayer Augustin. *Notizen-Blatt*, 1888, s. 58; HESS, Richard, *Lebensbilder hervorragender Forstmänner und um das Forstwesen verdienter Mathematiker, Naturforscher und Nationalökonom*. Berlin : P. Parey, 1885, s. 38; HELLER, H., *Mährens Männer der Gegenwart. Biographisches Lexikon. 3*. Brünn : nákl. vl., 1889, s. 16–17; Direktor Augustin Buchmayer †. *Verhandlungen der Forstwirte von Mähren und Schlesien. Zeitschrift des mährisch-schlesischen Forstvereines und Organ der forstlichen Landesversuchsstelle für Mähren und Schlesien* [Brno], 1909, roč. 60, s. 149–153 (dále jen *Verhandlungen*); *Nordmährerland. Hefte für Kultur und Wirtschaft*, 1942,

- roč. 1, s. 64, a BEDNAŘÍK, Karel, HAVELKOVÁ, Věra, *Časopisy a kalendáře vydávané Moravsko-slezskou společností pro zvelebení orby, přírodoznalství a vlastivědy v Brně. Bibliografie 1869–1898*. Praha : ÚVTIZ; ZM, 1977, s. 61, 126, 254 a 264.
- 11 Srov. REUSS, H., *Festschrift*, s. 219–220.
 - 12 Jednalo se o statek či jindy o velkostatek Křtiny (Kiritein), který tvořily vesnice Křtiny, Bukovina, Bukovinka, Ochoz a Proseč, který vykazoval rozlohu lesů přibližně 2 385 hektarů (celek 2 528 hektarů) a který v roce 1894 zakoupil známý velmož kníže Johann II. Liechtenstein. Srov. HOSÁK, L., c. d., s. 213 a 306, a MZA, fond F 82 Velkostatek Pozoří (1529)–1945. Správa velkostatku Křtiny 1894–1922 [inventář z roku 1960]. Podrobnosti uvádí: VOLDÁN, V. (red.), *Státní archiv v Brně. Průvodce po archivních fondech. Sv. 2*. Praha : Archivní správa ministerstva vnitra, 1964, 99–101.
 - 13 Srov. o tom *K sedmdesátinám lesního rady a ředitele velkostatku Maxe Hrdliczky*. Informační list, 1936, roč. 15, č. 6, s. 15–17. Karel Adler, * 22. 6. 1851 Sentice u Tišnova, † 22. 10. 1937 Kostelec nad Černými lesy u Kolína, lesník, chovatel krátkosrstých ohařů a jezevčků, organizátor zkoušek ohařů a rozhodčí exteriéru, člen Ústředního spolku pro ochranu honby a chov loveckých psů v Čechách, budovatel československé kynologie, čestný člen Československé myslivecké jednoty. Srov. PEŠKE, Rudolf, *Kynologie. Jubileum nestora českosl. kynologie. Stráž myslivosti. Myslivecký věstník spolků sdružených v Československé myslivecké jednotě [Brno]*, 1931, roč. 9, s. 257, a KOVAŘÍK, Jaromír, *Biografický slovník významných osobností se vztahem k české myslivosti*. Praha: Českomoravská myslivecká jednota; Myslivost, s. r. o., 2001, s. 7.
 - 14 Srov. *K sedmdesátinám*, s. 15–17.
 - 15 Srov. *Neuester Schematismus*, 1884, s. 71–72, a dtto, 1893, s. 86.
 - 16 „Rájec alodní panství s lenním statkem Blanskem na Mor. (Maj. Hugo kníže a starohrabě Salm-Reifferscheidt.) Výměra 12 821,06 ha (polí 1229,11, luk 97,24, zahrad 59,48, pastvin 145,45, lesů 11 200 [ve schematismech bezmála 11 471], neplodné 89,78 ha). Hosp. [odářský čili zemědělský] průmysl: pivovar, cukrovar, lihovar, 2 cihelny, školka, mlýn a rybníkářství. Ředitelství tamtéž.“ Srov. *HSN 4 (R-Ž)*, 1924, s. 12. Dále srov. HOSÁK, L., c. d., s. 308–314, a Salmové. In VOLDÁN, V. (red.), *Státní archiv. Sv. 2*, s. 233–242. V MZA ochraňují fondy: F 23 Salm-Reifferscheidtové. Ústřední správa Rájec nad Svitavou 1830–1950 (uloženo v Kunštátě na Moravě, inventář bez jmenného rejstříku); G 150 Rodinný archiv rájeckých Salm-Reifferscheidtů (1202) 1227–1970 (uloženo v Brně v depozitáři na ulici Cejl, inventář Vladimíra Voldána a Josefa Musila z roku 1970 se jmenným rejstříkem).
 - 17 Srov. *K sedmdesátinám*, s. 15–17.
 - 18 Zanedlouho Richard Haschke přešel s Maxem Hrdliczkou, jistě jeho příznivcem, do služby na velkostatek Strážnice (viz dále).
 - 19 Srov. *Neuester Schematismus*, 1893, s. 165–169; dtto, 1896 [VIII. Ausgabe. Brünn : Karafiat & Sohn], s. 168–175, a dtto [IX. Ausgabe], 1899, s. 149–153.
 - 20 Srov. k tomu heslo Impregnování (dřeva) v *HSN 2 (Ch–M)*, 1909, s. 94–95.
 - 21 Srov. *K sedmdesátinám*, s. 15–17.
 - 22 Mgr. Helena Foukalová, archivářka Státního okresního archivu v Kroměříži, sdělila písemně dne 29. prosince 2004, že nenalezla o Maxi Hrdliczkovi žádnou zmínku ani v evidenci obyvatelstva v Bystřici pod Hostýnem (matriky cizích příslušníků a domů, sčítací operáty z roku 1900) ani ve fondu Okresní úřad Holešov (stavební dokumentace Impregny). Netušíme, proč závod vznikl zrovna v Bystřici, kdo Hrdliczkům radil, kde na podnikání vzali peníze, jaké měli výsledky, komu a v jakých objemech zboží prodávali atd.
 - 23 Srov. <http://www.mubph.cz/Město/Historie>. Oficiální internetové stránky města Bystřice pod Hostýnem.
 - 24 Srov. MZA, fond G 146 Rodinný archiv Magnisů (1217) 1506–1944 [inventář z roku 1963], a MZA, fond F 90 Velkostatek Strážnice 1601–1945. V úředních knihách fondu velkostatku Strážnice s Velkou jsou mimo jiné lesní hospodářské plány a jiné knihy lesního hospodářství z let 1801 až 1932, odhady objektů a zařízení z let 1897 až 1938, ve spisovém materiálu například dominicalia z let 1669 až 1912, oeconomica z let 1780 až 1945, korespondence velkostatku z let 1845 až 1945, korespondence ředitelství z let 1834 až 1945, nájmy a pronájmy z let 1769 až 1907, prodeje a směny pozemků z let 1788 až 1940, průmyslové podniky z let 1764 až 1923, záležitosti lesní z let 1848

- až 1942, daňové z let 1789 až 1918 a stavební z let 1800 až 1944, regulace toků a jezy z let 1741 až 1921, meliorace (1942), obecní účty a hospodaření z let 1766 až 1913 a tak zvané různé z let 1751 až 1945. Z doby působení Maxe Hrdliczky do účetního materiálu mimo jiné patří: účetní knihy a doklady úřadů důchodního a pivního z let 1753 až 1945, účty – lesního úřadu (1763–1945), purkrabské (1766–1920), sklepní (1734–1924), rybniční (1770–1925), stavební (1825–1914), pily (1857–1925), cihelny (1863–1914) a elektrárny (1922–1925), k tomu i lesní mapy z let 1845 až 1943, plány budov z let 1845 až 1909, průmyslových podniků a jejich zařízení z let 1882 až 1925 a meliorací z let 1890 až 1905. Srov. VOLDÁN, V. (red.), *Státní archiv*. Sv. 3, s. 210–218.
- 25 Srov. *Neuester Schematismus. X. Ausgabe*. Brünn : Karafiat & Sohn, 1903, s. 158–159 („letzter bücherl. Einlagswert vom Jahre 1825: fl. 1 024 035 C.-M. Direkte Grundsteuer: K 30 154,58.“); Dtto, XI. Ausgabe. Brünn 1907, s. 161 (dtto); Dtto, XII. Ausgabe. Brünn : Georg Karafiat, 1912, s. 160–161 (tehdy přímá pozemková daň 28 831,21 K); TOPINKA, Bedřich, *Adresář velkostatků a statků, jich majitelů, nájemců, úřednictva a všech na nich stávajících průmyslových podniků markrabství moravského*. [?Brno; Vizovice: nákl. vl.], 1921, s. 103; *HSN 4 (R-Ž)*, 1924, s. 791, a HOSÁK, L., c. d., s. 417–420.
- 26 Anton Franz Magnis, * 1862?, † 1944?, konzervativní politik, doživotní člen pruské panské sněmovny a přívržec Hindenburga a Papena. Podle shora zmíněných schematismů též – „Ehrenritter des souveränen Malteserordens und Ritter des St. Georgordens in Eckersdorf in Preussisch-Schlesien“ a k roku 1912 přibýlo k předchozímu „Besitzer des Roten Adler-Ordens, Mitglied des preuss. Herrenhauses in Eckersdorf, Preussisch-Schlesien“.
- 27 Velkostatek Bzenec se statkem Dolní Moštěnice patřil na přelomu devatenáctého a dvacátého století hraběnce Amélii Reichenbach-Lessonitzové. Celek spravovaný z Bzence měl výměru bezmála 5 569 hektarů, z toho role byly vykážány na takřka 965 hektarech, louky na 167,5 a lesy na více než 4 338 hektarech. Dále tam byly tehdy uváděny tři pronajaté dvory a výroba šampaňského vína, jehož prodej vedla firma „Hraběcí Reichenbach-Lessonitzské vinné sklepy v Bzenci“. Srov. *HSN 1 (A-H)*, 1905, s. 386. Dále srov. HOSÁK, L., c. d., s. 408–410, 419 a 984; MZA, fond F 287 Velkostatek Bzenec 1604–1923 [inventář z roku 1964]. In VOLDÁN, V. (red.), *Státní archiv*. Sv. 3, s. 58–59. Ve fondu je mimo jiné parcelní protokol z roku 1917, lesní hospodářské plány z let 1885 a 1898, lesní porostní mapy z let 1883 až 1911, spisy daňové z let 1852 až 1919 a nadací z let 1788 až 1923 a důchodní účty z období 1843 až 1918. K tomu srov. též NOVOTNÝ, G., *Johann Friedrich Bechtel*, s. 153n.
- 28 Srov. PINKAVA, Jaroslav, *Historický průzkum lesů. LZ Strážnice. LHC Hodonín, Bzenec, Velká nad Veličkou*. Kroměříž : Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, 1965, s. 30–32. Tento materiál v podobě vyvážaného strojopisu Pinkava vypracoval pro potřeby hospodářské úpravy lesů na základě archivních pramenů v institucích s dnešním názvem MZA (v Brně a v Kroměříži) a Státní okresní archiv v Uherském Hradišti a obsahuje cenné poznámky o správě strážnických lesů po roce 1650. Pinkava potvrzuje, že k roku 1901 řídil polesí Strážnice revírník a že měl k ruce adjunkta. Dodává, že tamních pět hajných bylo lépe kvalifikováno než hajní v horských polesích a že měli možnost také lépe bydlet. Od Pinkavy dále víme, že se hlídači Bažantnice a Doubravky starali pouze o záležitosti myslivosti, poněvadž si vlastník velkostatku přál tyto izolované parcely z pravidelného hospodaření vyloučit (viz dále), že v polesí Velká tehdy pracoval revírník a adjunkt, kterým bylo v roce 1901 podřízeno osm hajných, vlastně místních obyvatel bez patřičných vědomostí a bez dalších nezbytných kvalit. Navíc bydleli ve vesnici a do lesa prý měli „příliš daleko“.
- 29 Srov. *Chytilův úplný adresář Moravy*. ?Brno : nákl. vl., 1911, s. 275–277 – „Les. spr.: Hrdlička Max, lesní rada...“
- 30 K roku 1921 Bedřich Topinka vypočítává: jeden dvůr ve vlastní režii a šest pronajatých – pět dvorů akciové společnosti pro průmysl cukerní v Hodoníně a jeden dvůr akciovému cukrovaru v Kelčanech.
- 31 Srov. LUSTIG, Rudolf (red.), *Schematismus velkostatků v zemi Moravskoslezské*. Praha: nákl. vl., 1935, s. 241–242. Lustig ještě uvádí, že území strážnického velkostatku zasahovalo do správního obvodu jak tehdejších Okresních úřadů v Uherském Hradišti, Hodoníně a v Kyjově, tak i soudních okresů Bzenec, Uherský Ostroh, Strážnice a Kyjov; k terénu: „většinou rovina a vlnitý terén; nadmořská výše 195–300 m²; k povaze půdy: „různá; hlinitá, částečně písčito-hlinitá a částečně

píščitá půda (u Bzence)“; k podnebí a povětrnostním poměrům: „mírné podnebí, málo srážek“. Lustig vypočítává patronáty ve Strážnici, Velké, Nové Lhotě, Bzenci a ve Vracově a k velkostatku přiřazuje zámek s parkem ve Strážnici. V tomto městě – mimo jiné s okresním soudem, berním a poštovním úřadem, s telegrafem a telefonem, s železniční a četnickou stanicí, s farou, s reálným gymnáziem, měšťanskou a zimní hospodářskou školou, s nemocnicí a lékárnou, se čtyřmi lékaři, dvěma zvěrolékaři, se třemi advokáty a notářem, s továrnou na mýdlo, dvěma pilami a mlýnem – před polovinou třicátých let spočetl 857 domů, v nichž žilo 5 176 českých, pětadvacet německých, dvě stě osm „jiných“ a padesát cizích obyvatel. Dále srov. 141) Velkostatek Strážnice. In: VOŽENÍLEK, Jan, *Předběžné výsledky československé pozemkové reformy. Země Česká a Moravskoslezská*. Praha: nákl. vl., 1930, s. 792–793. U Voženilka jsou sice místy částečně odlišné údaje o výměrách půdy, avšak vypisuje zajímavé podrobnosti: o provádění reformy v roce 1922 a 1925 v rámci dvorů Bzenec, Háj, Kněždub, Rohatec, Sudoměřice, Strážnice, Velká a Vracov, „lesního hospodářství“ a v rámci drobného přidělu zemědělské a stavební půdy ve všech čtyřadvaceti obcích s počty nabyvatelů, dále jmenuje přidělového komisaře a jemu podřízené dva technické úředníky, devět členů obvodového poradního sboru, probírá „otázku zaměstnaneckou“ týkající se tří set třiapadesáti osob, čili deseti úředníků, pětapadesáti zřízenců, sto čtyřiašedesáti deputátníků a sto čtyřadvaceti stálých dělníků. Z nich obdrželo sto osm peníze na přiděl půdy v celkové výši bezmála 570 000 korun, sto dvaasedmdesát v podobě odbytného ve výši takřka 1 230 000 korun a čtyřadvacet osob ve formě penzí v celkové částce 41 400 korun. Jen devětadvacet zaměstnanců bylo zaopatřeno dalším zaměstnáním. Srov. i VOLDÁN, V. (red.), *Státní archiv*. Sv. 3, s. 210n.

32 Srov. VOŽENÍLEK, J., *Předběžné výsledky*, s. 793.

33 Rudolf Lustig uvedl v položce „Úřednictvo a zaměstnanci“ pouze „Hrdliczku Maxe, lesního radu a ředitele velkostatku ve Strážnici“, Jan Voženílek vykazuje jen počty reformou dotčených osob bez jmen a příjmení.

34 Bývá tak označováno množství dřeva, které lze vytěžit, aniž se těžbou naruší podstata lesa. Má-li být etát správný a objektivní, musí se k němu dospět mnoha úkony v rámci hospodářské úpravy lesů.

35 Srov. *K sedmdesátinám*, s. 15–17.

36 Na strážnickém velkostatku to byly odhady z let 1694, 1727 až 1732 a 1786 až 1790. Srov. PINKAVA, J., *Historický průzkum*, s. 23.

37 Podrobnosti – tamtéž.

38 Jiří (Georg) Obora, * 1812 Bystřice pod Hostýnem, † 18. 11. 1876? Strážnice, lesník. V letech 1833 až 1834 studoval lesnický ústav v Mariabrunnu u Vídně. Srov. A. B., *Der Wuchsgebiete feste Grenzen. Verhandlungen*, 1907, roč. 58, s. 309–310.

39 Srov. PINKAVA, J., *Historický průzkum*, s. 23.

40 Jedno (tak zvané dolnorakouské) jitro (německy Joch) = 0,5754 hektaru.

41 Tamtéž, s. 15.

42 Tamtéž.

43 Tamtéž, s. 16.

44 Tamtéž, s. 17. Mělo by se jednat o: I – 0–20 let, II – 20–40, III – 40–60, IV – 60–80 a V – 80–100 let.

45 Plnometr = kubický metr zcela vyplněný dřevní hmotou.

46 Tamtéž, s. 17–18.

47 Jaroslav Pinkava dodává, že v letech 1901 až 1910 si školky vyžádaly náklad za materiál v částce jen přibližně sedm set čtyřicet korun a že vynaložená práce měla hodnotu více než 4 366 korun, dohromady přibližně 5 102,50 korun. V letech 1911 až 1920 to bylo jen necelých šest set osmdesát korun, dále bezmála 45 191 korun, dohromady tedy skoro 45 869 korun.

PhDr. Gustav Novotný, CSc., (n. 1959) vědecký pracovník Historického ústavu Akademie věd v Brně. Zabývá se badatelským výzkumem v rámci Biografického slovníku českých zemí a dějinami zemědělství a lesního hospodářství od poloviny osmnáctého do poloviny dvacátého století.

The Director of the Strážnice Estate Max Hrdliczka

Abstract

Maxmilián a.k.a Max Hrdliczka (b. June 6, 1865 in Moravec near Nové Město na Moravě, d. 1961? in Cape Town, South African Republic) was born into an elite Catholic family as a son of an estate director. He attended an elementary school and five grades of a lower high school. After that, he practiced forestry, probably in Lower Austria. In 1884, he graduated from the two-year federal forestry school in Sovinec, North Moravia. After the studies, he served his military conscription duty. Then, he served as an adjunct for mapping at the estate in Křtiny near Brno. Here, he was to learn from Karel Adler, a verderer and a hunting cynologist. After Hrdliczka had left the service in Křtiny, he got apparently employed at the estate in Rájec nad Svitavou. Here, he became a forestry managing clerk and a manager of forestry at the forest authority. Between 1893–1896, he was appointed a verderer and managed a large team of foresters at the forestry authority as well as in the field. In the Rájec estate, he found a rich field of activities and left here lasting imprints. Among other things, he set up an impregnation utility which processed lumber mostly for telegraph poles. After he had left, along with his brother they started a lumber impregnation plant in Bystrice pod Hostýnem. However, still in 1901, Hrdliczka became a verderer at the Strážnice (Strassnitz) estate. Here, he was to work for the next 42 years as a top administrative and economic clerk, and estate director in a large private business.

In 1917, Max Hrdliczka advised the Strážnice estate owner, the imperial count Anton Franz Magnis, to purchase the neighboring estate in Bzenec (Bisenz). Hrdliczka played a major role in realization of this merger and in managing the new economic unit. The interwar land reform was carried on the united estates under his management. The united estate lost over 2,000 hectares of agricultural land. However, the most important culture of the estate were forests. The article then describes in detail Hrdliczka's work in the field of forestry and the development of the estate's forests as well as their management from the mid 19th century. In all the forests commended to him, he and his staff dutifully took advantage of the right incremental ratios and the "diverse character of forests" from lowland mead forests by the Morava river to high altitudes around 1,000 m above the sea level. He won fame by successful rejuvenation of the deciduous forests. He meticulously introduced new and modern management of forests according to individual forest districts and re-assessed the results in every decade, among other developer activities. The first part of this study analyzes some figures related to forestry management in the Strážnice estate forests. (To be continued).

Direktor des Großgrundbesitzes in Strážnice Max Hrdliczka

Zusammenfassung

Maxmilián oder auch Max Hrdliczka (*6. 6. 1865 Moravec bei Nové Město na Moravě, † ?1961? Kapstadt/Südafrika) stammte aus einer elitären katholischen Familie des Großgrunddirektors. Er besuchte die Gemeindeschule und fünf Klassen der niederen Mittelschule. Danach leistete er das Forstpraktikum vermutlich in Niederösterreich ab. 1884 absolvierte er die zweijährige deutsche föderale Forstschule in Sovinec in Nordmähren. Nach dem Studium brachte er seine Militärpflicht hinter sich. Dann wurde er als Adjunkt für Kartierung auf dem Großgrundbesitz in Křtiny bei Brno (Brünn) eingestellt. Dort sollte er bei Karl Adler, Forstmeister und Kynologe, lernen. Hrdliczka trat aus dem Dienst in Křtiny aus und ließ sich vermutlich 1889 oder 1890 auf dem Großgrundbesitz Rájec nad Svitavou beschäftigen. Dort wurde er Disponent und leitender Förster im Forstamt. In den Jahren 1883–1896 wurde er zum Forstmeister ernannt und leitete ein großes Kollektiv von untergeordneten Förstern im Forstamt und im Betrieb. Im Großgrundbesitz Rájec fand er ein reiches Tätigkeitsfeld und hinterließ dort bleibende Spuren. Außer anderem ließ er den Imprägnierbetrieb errichten, wo Holz für Telegrafentangen verarbeitet wurde. Aus dem Dienst in Rájec ist er ausgetreten und 1910 errichtete er mit seinem Bruder einen Betrieb für Holztränkung in Bystrice pod Hostýnem. Noch im Jahr 1901 wurde Hrdliczka Forstmeister auf dem Strassnitzer (Strážnice) Großgrundbesitz. In Strážnice wirkte er dann zweiunddreißig Jahre lang mit Erfolg als verwaltender und wirtschaftender Hochbeamter in höheren Privatdiensten und als Direktor des Großgrundbesitzes.

1917 bewog Max Hrdliczka den Großgrundbesitzer Reichsgraf Anton Franz Magnis zum Kauf des Nachbargroßgrundbesitzes Bzenec (Bisenz). Hrdliczka hatte einen Löwenanteil an dieser Aktion sowie am Gestalten und Funktionieren dieses Komplexes. In der Zwischenkriegszeit wurde eine Bodenreform auf dem vereinigten Großgrundbesitz realisiert. Der Bodenfonds wurde um über zwei tausend ha Ackerboden verringert. Die wichtigste Kultur des Großgrundbesitzes waren jedoch die Wälder. Der Beitrag verfolgt deshalb genauer Hrdliczkas Wirkung im Bereich der Forstwirtschaft und berichtet über Entwicklung und Forsten der dortigen Wälder seit Mitte des 19. Jahrhunderts. Er und untergeordnetes Personal wirtschafteten vorbildlich in allen anvertrauten Wäldern und nutzten restlos alle günstigen Zuwächse, veränderlichen Waldcharakter vom Auerwald an der March bis zu Wäldern in der Höhe von tausend Metern. Hrdliczka wurde auch durch gelungene Verjüngung des Laubholzes berühmt. Er ließ eine neue und moderne Forsteinrichtung in einzelnen Waldrevieren sorgfältig machen. Immer nach zehn Jahren folgte die Revision und weitere Förderungsarbeiten. Der erste Teil des Beitrags analysiert einige Kennziffer der Forstwirtschaft im Waldrevier Strážnice.